

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Szerkesztőség:

hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.

Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven.

Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Kiadó hivatal:

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő, Kis-Mester utca 1382.

Az államsegély ügye a tiszántuli ref. egyházkerületben.

Pótor Dániel szamos-ujlaki ref. lelkész elmondotta e lapok hasábjain nézetét az államsegély általa nem helyezett felosztása ellenében, azon véleményének adván kifejezést, hogy abból 8 ezer frtnak, évenként a debreczeni főiskola építési költségei fedezésére fordítása, alig ha jogos és igazságos, mert az államsegélynek a papnöveldék fentartására felhasználása, a miniszter által csak mint 2-od fokú cél említettik, és mert a papnöveldé kifejezés alatt egyáltalában nem lehet a debreczeni főiskolát egészben érteni stb.

Ismeretes az is, hogy a felső szabócsi egyházmegye még a múlt év június havában tartott közgyűlésében elhatározta, kérelmezni az egyházkerülettől, hogy az államsegélyből visszatartott 8000 frt adassék vissza eredeti céljának, a szegény és építkező egyházak felsegélésére, s ezen határozatát a testvér egyházmegyékkel is közölte pártolás végett. Ezen egyházmegyei végzés következtében intézett Lukács Ödön felső szabócsi esperes a protestáns egyházi és iskolai lap múlt évi 42. számában „Testvéri szót a tiszántuli egyházkerület kormányzó testületéhez”, melyben igen fontos és figyelemre méltó indokokat hoz fel és sorol el a felső szabócsi egyházmegye kérelmének támogatására. „Ama paizsos férfiú a szegénység — ugymond — egyre ijeszőbb alakban kezd bezörgetni egyházi életünk háztartásába. Az előhaladó kor minden tekintetben újabb terheket rak vállainkra, és e terhek és áldozatok nyomása alatt roskadozva, oly helyzetbe jutott már számos kisebb és vagyontalanabb gyülekezetünk, melyben ha sürgősen nem jó a megmentés mütéte, csak Istennél lehet a segedelem. — Különösen néhány év óta, mióta a csekély termés és föld árja oly gyakran sujtotta hazánk határait, több egyház annyira elpusztult és eladósodott, hogy egyházi épületeit fentartani, belhivatalnokait fizetni képtelen. Hát népnevelésünk? A törvény sürget, a kor követel. Új iskolaházakat, felszerelt, berendezett tantermeket kíván-

nak tőlünk. A tanfelügyelőség egymásután zárja be iskoláinkat. Elgondolva ezeket s elevenen érezve a fenyegető bajt, az a 8000 frt, mely az államsegélyből évenként iskolai építési célra visszatartatik, adassék vissza a szegény és építkező egyházak felsegélésére.”

Javasolja e helyett, hogy az iskola építésére kivetett két kros összegek hajtassanak be s ez által mind a főiskola, mind a szegény egyházak érdeke teljesen ki lesz elégitve.

Sok és nagy igazságot foglal ezen nyilatkozat magában, de midőn a tiszántuli ref. egyházkerületnek ezen ténye felett itélni és véleményt mondani akarunk, hogy az államsegély összegből évenként 8000 frtot a debreczeni főiskola építetési pénztára javára visszatartott: figyelembe kell venni a viszonyokat és helyzeti körülményeket, melyek között azon határozat hozatalára, az egyházkerület indittatva, sőt mintegy kényszerítve lőn. Ugyanis 1868. apr. 32. sz. a. elhatároztatván a régi épület helyett újnak emelése, fölhivattak az egyházmegyék, hogy lélekszám szerint 2 krt számítva, ezen önmegadóztatás keresztülvitelét lehetőleg foganatosítsák. Tehát számításba vétetett, hogy a tiszántuli egyházkerületben 800,000 lélek után, 10 év alatt mintegy 160 ezer frt fog befolyjni, azonban az egyházmegyék a mint a mellékelt kimutatásból kitünik, évenként 13846 frtot, tehát 10 évre 138,460 frt beszolgáltatására ajánlkoztak. Azonban ebből is folyó apr. hó 8-ig csak 91,622 frt 50 kr fizetettett be és így a hátrány még jelenleg 46,838 frt 30 kr. A mint mindezt a tul lapon látható kimutatás hitelesen igazolja.

A főiskola építetése 1870. év tavaszán megkezdettvén, természetesen pénzre volt szükség, s ezért az osztrák földhitelintézetűtől 1871-ben föl vétetett 125 ezer forint kölcsön, mely aztán évenkénti 8750 frt visszafizetéssel törlesztetik le; még 12 félévi részlet, vagyis 11-szer 4375 frt, egyszer pedig 4609 frt 48 kr lévén fizetendő, a főiskola építetési pénztára tartozik a 125 ezer frt kölcsönből 52744 frt 48 krral; hogy ha azonban az egyszerre törlesztethetnék, 41953 frt 39 kr teljesen fedezné a tartozást.

E g y h á z m e g y e		Előirányzott összegek		Megajánlatott		Befizettetett	Hátralék
		1 évre	10 évre	1 évre	10 évre	1881. április 8-ig	
I.	Nagy-Bányai	443 30	4433 —	412 33	4123 30	3098 11	1025 19
II.	Békés-Bánáti	2989 96	29,899 60	2132 30	21,323 —	15,748 39	5574 61
III.	Beregi	769 18	7691 80	125 75	1257 50	771 22	486 28
IV.	Bihari	869 54	8695 40	526 30	5263 —	5263 —	— —
V.	Debreczeni	1843 70	18,437 —	1841 98	18,419 80	12,778 14	5641 66
VI.	Érmelléki	856 50	8565 —	946 92	9469 20	4360 81	5108 39
VII.	Heves-Nagy-Kunsági	2062 02	20,620 20	1717 78	17,177 80	11,718 21	5459 59
VIII.	Máramaros-Ugocsi	311 20	3112 —	307 24	3072 40	839 69	2232 71
IX.	Nagy-Károlyi	555 42	5554 20	539 42	5394 20	5349 04	45 16
X.	Alsó-Szabolcsi	1917 80	19,178 —	1873 —	18,730 —	9356 85	9373 15
XI.	Felső-Szabolcsi	1247 56	12,475 60	1247 56	12,475 60	4129 39	8346 21
XII.	Nagy-Szalontai	1303 64	13,036 40	1299 64	12,996 40	10,063 42	2932 98
XIII.	Szatmári	875 86	8758 60	875 86	8758 60	8146 23	612 37
		16,045 68	160,456 80	13,846 08	138,460 80	91,622 50	46,838 30

Továbbá terheli még az építettő pénztárt 92,500 frtnak visszafizetése, melyet 83 külön alapítványtól vett fel ismét kölcsön, s ezen összeg után 6% kamat fejében évenként 5550 frtot fizet; az alapítványi tőkék után 8% kamat járna és így itt ezen alapítványok vesztenek évenként 1850 frtot. Tehát fizetni tartozik az építettő pénztár törlesztésre évenként 8750 frtot (még 6 évig), kamat fejében az alapítványoknak 5550 frtot, míg oly állapotban nem lesz, hogy az alapítványoknak a 92,500 frtot vissza nem térítheti, együtt 14,300 frtot.

Ily kimerült és szűkös állapotban van a főiskolai építettő pénztár, a melytől ha az államsegély osztalék = 8000 frt elvonatnék, nagyon aggasztó és bonyodalmas helyzet állana elő, mert azt csak nem engedhetné meg az egyházkerület erkölcsi tekintélye, hogy az alapítványoktól vétessék fel a 8000 frtot fedező összeg, hiszen eddig is — a mint kimutattam — évenként 1850 frtig károsodnak az alapítványi tőkék.

A dolgok ily helyzetében tehát nem azon kell törekednünk, hogy az építettő pénztárt a 8000 frt segedelemtől megfosszuk, hanem azon kell buzgólnunk, hogy a 10 évre kivetett és felajánlott összegből még kin levő 46838 frt 30 kr mielőbb befolyjon; egyszersmind azon gondolkoznunk, hogy a 92,500 frt alapítványi adósság miként lesz letörleszthető?

Jól tudom és mélyen érzem én is, kised és szegény egyházainknak hanyatlását s ki ne fájlalná az azokban működő, elhagyatott állapotban tengődő lelkész- és tanítótársainknak nagyon szomorú sorsát, épen azért megmentésükre, siralmas életök némi enyhítésére, semmiféle áldozatot nem tartok nagynak. — Tehát teljes erővel oda törekedjünk, hogy az egyetemes konvent által az egyházkerületek figyelmébe ajánlott országos reformált egyházi segély-alap létre jöhessen, immáron megtestesülhessen.

De másfelől a debreczeni főiskola érdekei sem tévesztendők szem elől; ha már felépült a mindenestre diszes iskolai épület, melyre minden református egyháztag lelki örömmel tekinthet fel, hozzuk meg azt az áldozatot, hogy az minden tehertől menten, legyen a tiszántuli ref. egyházkerület gyülekezetei s egyes tagjai áldozatkészségének erős tanubizonyosága, a tudományoknak olyan csarnoka, melyben a józan felvilágosodás eszméi, a keresztyéni elvekkel együtt, nemzedékről nemzedékre tovább tovább plántáltassanak. A tiszántuli egyházkerület erkölcsi tekintélyén kívül tehát a helyes és okos gazdálkodás elvei is követelnek, hogy a meglévő anyagi tehertől mielőbb meg kell szabadítani ezen intézetet, nem hogy még nagyobb zavart és bonyodalmat idézni elő annak pénzügyei körül.

Ugy de Pótor Dániel barátom szerint az államsegélynek visszatartása a debreczeni főiskola javára alig ha volt jogos és igazságos. — Erre megjegyzem, — a mi eddigi felfogásunk szerint — egyház és iskola elválaszthatatlan, a mi az egyházaknak adatik, az az iskolák javára minden nehézség és fenakadás nélkül fordíthatott és így teljesen jogosan járt el az egyházkerület, midőn a szegény egyházak részére, az állam törvényhozó testülete által megszavazott összegből egy bizonyos részt azon tanintézet számára tartott vissza, mely mint főleg lelkész- és tanítóképzési intézet, ezen egyházkerületben minden egyes egyházközség közkincese és tulajdona. — De igazságos is volt ezen intézkedés, mert egy olyan intézet, melyben évenként több mint 280 tanuló nyer igen csekély, vagy épen semmi díjért belakást, mintegy 140 tápintézetbeli ellátást és mintegy 100-an kenyeret, 330 a tandíjt nem fizető: bizonyos tekintetben árpoldai jelleggel is bír; s bizonyosan ha kimutatnók az ezen iskolai jótéteményekben részesült ifjak szülőinek állapotát, kitűnnék, hogy a jótéteményezették igen jelentékeny számát épen a sze-

gény egyházak lelkipásztorainak és tanítóinak gyermekei teszik.

A mi azt a kifogást illeti, hogy a papnövelde kifejezés alatt, egyáltalában nem lehet a debreczeni főiskolát egészben érteni: arra megjegyzem, hogy főiskolánk történeti fejlődése még a mellett bizonyít, hogy az egész rendszerében és mivoltában mindig legfőképpen lelkészképző intézetnek tekintetett. — Még a jogi tanszékek is kezdetben nem oly czélből állítottak fel, hogy specifice jogászok képeztesse, hanem hogy a leendő lelkipásztorok a szükséges jogi ismereteket megszerezhessék. — Különböztetés ha az egyetemes papság elvét valljuk és követjük, akkor nincs értelme azon megkülönböztetésnek, mely a róm. kath. tanfogalmak szerint igen is létezik pap és világi clericus és laicus között s azok neveltetése és képzésénél oly nagy válaszfalakat emelni fel.

Az államsegélyre tehát a debreczeni főiskolának jelenben nagy szüksége van; s ha valaki tud kimutatni olyan biztos forrást, melyből az építettő pénztárnak évi szükséglete 14300 frt fedezhető lesz, akkor igen is elvonhatja attól az egyházkerület az évi 8000 frtot; de addig czélszerűnek nem tartanám az ilyen intézkedést, mert a legnagyobb zavarokat és anyagi bajokat idézné elé, melyektől pedig még eddig főiskolánk a gondos, tapintatos és lelkiismeretes gazdálkodás és kormányzás folytán meg volt kímélve.

Tóth S.

Valódi és ál-vallástürelem.

II.

Valamivel nemesebben, de lényileg épen oly kicsinylőleg ítélte a vallásos dolgokban Voltaire királyi pártfogója Nagy Frigyes porosz király. Egy alkalommal, midőn egy kérvény nyújtott be hozzá, a katonák gyermekeinek nevelésére állítandó katolikus iskola ügyében: ő a kérvény háttára ezt írta: „az én országomban minden vallásnak türetnie kell, és csak arra kell ügyelni, hogy egyik se ártson a másiknak, mert itt mindenki a maga módja szerint (nach seiner Façon) idvezülhet.“ Az idvezülés gondolata különben ő előtte egyike volt a legostobábbaknak, s rá nézve minden vallás egészen közönyös volt. — E közönyösség vőlt alapja az ő vallástürelmének; ezért épített ő templomokat rom. és görög katolikusoknak, épen úgy mint a protestánsoknak, — ezért védelmezte ő nemcsak a kisebb protestáns felekezeteket az uralkodó államegyházzal szemben: hanem fogadta be még a XIX. Kelemen pápa által megszüntetett és a katolikus államokból is kiűzött jézuita rendet. — Mind Voltaire, mind Nagy Frigyes vallástürelme tehát nem valódi, hanem ál-vallástürelem, a mi kitűnik Voltaire idézett mondatából, s Nagy Frigyesnek azon tettéből, melyet a hallei professor Franckeval szemben elkövetett. A mint ugyanis Francke a tanács előtt ellene mondott a szini előadások engedélyezésének s az ügy a király elé került:

Frigyes e szavakkal döntötte el a dolgot: „Die komödianten sollen spielen, und Herr Francke, oder wie der Schurke heisst, soll dabei sein.“ (A színészek játszani fognak, s Francke ur — vagy hogy is nevezik a ficzkót — tartozik jelen lenni.) Ime ez az ál-vallástürelem tehát tulajdonképen mégis nem egyéb türelmetlenségnél!

II. József Ausztria császára nem volt vallásgunyoló. Ő katolikus akart maradni, de egyszersmind elismerte jónak bármely konfessióban is azt a mi jó. — Minthogy meggyőződése volt az, hogy a katolikus, lutheránus és református felekezetek közül mindenik bir létjoggal: tehát kibocsátá hies türelmi parancsát, melyben az augsburgi és helvét hitvallást követőknek szabad vallásgyakorlatot biztosít, a harangozás és nyilvános processiók kivételével. Azonban a vallástürelemnek nála is volt határa. Így nevezetesen a „bárány testvérek“ (Lammesbrüder) nevet viselő evangélikus felekezetet, mely egyik hitvalláshoz sem tartozott — előbb üldöztetni s az országból kiűzetni akarta, csak később engedte meg nekik házi isteni tiszteletek tarthatását.

Nagy Frigyes és II. József óta a vallástürelem jelszava lett a kornak, oly közös birtok, melylyel csaknem minden művelt ember dicsekszik, jóllehet nagy része van e vallástürelemben az indifferentizmusnak, vagy a vallás kevésre becsülésének. Innen van az, hogy a vallás iránt nagy részben közönyös, de tolerantiájával dicsekvő modern társadalom, gyakran lép fel oly követelményekkel, melyeket teljesítve, az ember egyenes ellenmondásba jön azon egyház elveivel, melynek akár születés, akár önelhatározása folytán tagjává lett. — Az indifferentizmus és a vallás becsének nem ismerése eléggé szembeütköző pl. Lessing híres türelmi drámájában a „bölc Nánánban.“ Szerepel ebben egy keresztyén, ki minden inkább mint keresztyén; egy zsidó, ki minden inkább mint zsidó, és egy mahumedan, ki semmi sem oly kevésbé mint mahumedán; a három gyűrű kétértelmű hasonlata is azon nézetet árulja el, hogy minden vallás egyenértékű, s kiki saját erényei által teszi a maga vallását tiszteletre méltóvá. — Minden esetre behizelgő állítás, hanem feledi azt, hogy a vallás nem csupán jó cselekedetekben, hanem épen oly, vagy még nagyobb mértékben hitben is áll, s hogy épen a hit az, melynek mint élőfának gyümölcse a jó cselekedet!

III.

Korunkban már, azt lehet mondanunk, a vallás-türelem minden művelt ország közös tulajdona; legalább a törvényhozások a vallástürelmet mindenütt kimondották. — Csakis oly felekezetek nem türetnek, melyeknek elvei ellenmondásban vannak a társadalmi morállal. És ez természetes. Az állam, mely a többnejűséget kárhoztatja: nem adhat egyszersmind szabad vallásgyakorlatot a mormonok- és mahumedanoknak. De ez eseteket kivéve, még Spanyolországban az inquisitio hazájában is kimondta a törvényhozás a szabad vallásgyakorlatot.

Csakhogy fájdalom! igen sok helyen a szabad vallásgyakorlat csak a papiroson van meg; valójában azonban hiányzik. Gondoljunk csak arra, hogy a közelebbi múlt években mennyiszor kellett az evangéliumi szövetségnek közbe lépnie, hogy a protestánsok helyzete Olaszországban, Spanyolországban, sőt még Ausztriában is enyhíttessék! És legyünk igazságosak! Protestáns államokban is találhatunk

példát vallástürelmetlenségre. A protestáns Svédországban oly türelmetlenül bántak a kisebbségben levő katolikusokkal, hogy az 1879-ben Baselben gyülesező evangéliumi szövetség ezek érdekében is felemelte szavát, s ez által, mint még a nem keresztyén napi sajtó is elismerte, nagyszerű példáját adta a valódi vallástürellemnek! Említsem-é, hogy a Poroszországban most lezajlott s részben még maig is zajló ugynevezett „culturharc“; a franciaországi újabb törvények a szerzetrendek kitiltására vonatkozólag, mind visszatetszést szülnék a valódi keresztyén öntudatban? Különben is, az ily erőszakoskodások inkább hasznára mint kárára vannak az üldözötteknek.

És milyenek a viszonyok hazánkban? Istennek hála! letűntek a pozsonyi vértörvényszék, eperjesi mézárulás, a kolonicsok és karaffák napjai! nem kell többé fegyvert fognunk, hogy biztosítsuk azon velünk született jogunkat, mely szerint úgy és ott imádkozhatjuk Istent, a mint, és a hol az lelkiismeretünkkel megegyezik. A lelkiismereti szabadság az 1848. és 1868-iki törvényhozás által biztosított. Ha sérelmekről panaszkodhatunk is olykor olykor mi protestánsok: e sérelmek inkább csak a külső, egyházi politikára tartoznak, de a benső vallásos életet nem korlátozzák. Vagy ha merülnek is fel az uralkodó kath. egyház részéről a benső vallásos életet érintő visszaélések: ezek csak szórványosan mutatkoznak, s alkotmányos törvényeink által mint büntetésre méltók jelöltetnek s büntettetnek meg. Rendszeresen üzött vallástürelmetlenségről irányunkban tehát nem panaszkodhatunk. Inkább panaszkodhatunk a közöttünk eláradt vallásos közönyről, mely a vallástürellem szép neve alatt magasztaltatik. A békés biztonság, a modern társadalmi viszonyok, közönyössé tették a legtöbb protestáns előtt egyházát, melyért egykor az ősök vértét ontották. Hány protestáns szüle küldi gyermekét katolikus, vagy éppen zsidó iskolába? hányan látogatják a szemet és fület gyönyörködítő katolikus isteni tiszteletet, — igaz, hogy csak gyönyörködési célból! — mig elhanyagolják saját egyszerű de szellemibb cultusunkat? sőt hányan lépnek fel a protestánsok közül tényleg is működni mint énekesek az ünnepélyes miséken, s éneklék az oltári szentség imáadására irt éneket, — mely cselekményt pedig a protestáns bálványimádnak tart! Hány példa van rá, hogy protestáns városi tanácsosok urnapján levett kalappal vesznek részt a processióban, holott e processió nem egyéb, mint évenként újra előforduló tüntetés, éppen a protestáns ellen! — Arra is volt már példa, hogy zsidót egy egyháztanács presbyterre választott; hogy protestáns szülék zsidó keresztyén anyára bízta gyermekök lelki üdvét. — És mindez magasztaltatik mint vallástürellem!

Lássuk e rosszul felfogott, ál-vallástürellemmel szemben most már, hogy miben áll a valódi vallástürellem, s meddig szabad annak terjednie, más hitfelekezetekkel, vagy az egyházhoz tartozó, de eltérő vallásos nézetűekkel szemben.

(Vége következik.)

Csák János.

Törvényjavaslat Zürich kánton államegyházának szervezésére.

(Vége.)

A zsinat hat évi időtartamra választatik, nagyobb választókerületekben minden 3000 evangélikus lakosra egy képviselő esvén. A képviselők annyi napdíjat és utiköltséget kapnak, mint a kánton tanács tagjai. Üléseik nyilvánosak. Ha az egyházi főtanács vagy husz zsinati tag, vagy husz egyházköztség, avagy az államegyház 4000 választási joggal bíró tagja kívánja, a zsinatot egy hónapi időtartam alatt össze kell hívni. Az elnökséget saját köréből választja s egy hivatalos ügyrendet bocsát ki.

Az állami kormánytanács a zsinaton magát képviseltetheti s küldöttei a tanácskozás és indítványozás jogával is fel vannak ruházva. A zsinat határozatokat hozhat, mindenemű tisztán egyházi ügyek felett, milyenek a nyilvános istentisztelet, vallástanítás, lelkészi gond, bibliafordítás, liturgia, énekes könyv, káté és más egyházi tankönyvek. A mennyiben ezen határozatok hitbéli dolgokra vonatkoznak, a gyülekezetek és egyesek nem föltétlenül köteleztetnek azokat elfogadni.

Oly végzések, melyek külső, általánosan érvényes intézkedésekre vonatkoznak, a kánton tanácstól kikért helybenhagyás után, az államegyházhoz tartozó nép elé terjesztendők. — A kánton tanács ezen előterjesztéseknek szavazatra bocsátását megtagadhatja, ha t. i. ez által az állami vagy pedig a polgároknak és gyülekezeteknek alkotmányilag biztosított jogok veszélyeztetve és megsértve lennének.

A zsinat jogkörébe tartozik továbbá a lelkészek feletti főfelügyelet. Ez ügyel fel az egyháztanács ügyvitelére, annak évi jelentését helybenhagyja, mi azonban a kormánytanács elé terjesztendő.

Ez (t. i. a zsinat) határoz az egyháztanács végzések ellen tett nehézségek felett. Ez intézkedik minden oly esetben, midőn az egyházi élet gondozásáról van szó.

Végre a zsinat ad kötelező véleményt a kormány- és kánton tanácsnak oly ügyeket illetőleg, melyek nem tisztán egyházi természetűek.

Az ötödik rész magában foglal még néhány átmeneti és végrehajtási határozatot, melyek közül legfontosabb az, hogy a választó köröket, melyekben a zsinati képviselők választandók lesznek, a kánton tanács határozza meg.

Ez a rövid tartalma Zürich kánton evangélikus államegyháza szervezeti törvényének, mely 53 §-ból áll. Mindenki láthatja, hogy az egyháznak az államtól való különválása, miről némelyek oly sokat szeretnek beszélni, itt egy szóban sincs említve.

Erdős.

Az új bélzerindi egyház alakulása.

(Vége.)

A lelkészlak és iskola felépítésére pedig, Révész Bálint püspök urnak az esperes urakhoz kibocsátott hathatós szózata s felhívása következtében, begyűlt a tiszántúli egyházkerületben az egyház részére Nagy Dániel esperes köz-

vetítése után 887 frt 53 kr; az árpádi ref. egyház küldött közvetlenül hozzánk az egyház részére 15 frt 50 krt, Szondi Imre kis peregi lelkész ur adott 5 frtot, Taba J. d. i. Károly főispán ur adott 25 frt 85 krt, a nagy szalontai takarékpénztár nemes keblü igazgatósága is adott 20 frtot, összeg 953 frt 88 kr. — Mindezen nemes szívü pártfogóink s jóltevőink fogadják halás köszönetünk nyilvánítását.

Ezen 953 frt könyöradományból, kevés segítséggel — egy száz forint kölcsönt vevén fel — a lelkész felügyelete alatt, felépített a lelkészlak és iskola mindkettő vert fallal s zsindey tetőzettel; cserép tetejü szép és nagy templomunk, s bádog tetejü csinos és magas tornyunk az elpusztult faluban maradt. Mily roppant költségbe kerül majd e szerencsétlen, s az elpusztulás és újra építkezés miatt tömérdek adóssággal terhelt egyházközségnek, temploma s tornya szétbontása, az anyagoknak oly messziről való elhordatása, s azokból itt az új telepen egy másik templom s torony építtetése! A templom építtetés végett, ez újra alakuló kis egyházközségnek igen sok költségre lenne szüksége, melyet a sok és nagy csapások miatt végképen elszegényedett s az elvándorlás miatt 300 s néhány lélekre leolvadt egyházközség meg nem bírhat, s templomát és tornyát a maga erejéből soha többé fel nem építtetheti, a lelkészlak és iskola körüli építkezés is még sok költséget igényelvén. — Az isteni tisztelet jelenleg, s ezután is, míg templom nem lesz, egy tanteremben tartatik.

Mínthogy azonban ez elpusztult kisded egyház nem csatoltatott a szomszéd Vadász egyházhhoz — mint először terveztetett s a lapokban közölve is volt, — hanem ismét önálló egyházzá lett: én alatt irt agg lelkésze megmaradtam továbbra is hivatalomban, a pusztulás óta hivatástól fizetést a hivatali föld haszonélvezetén kívül — nem huzván, a kapott könyöradományból fedeztem szerény háztartásom szükségleteit; de mínthogy az elgyengült egyház két belhivatalnokot most már tartani nem képes: a hívek csak egy lelkésztanítóságot akarnak maguk közt felállítani és engemet a tanítóság elvállalására is rábírní s mintegy kényszeríteni, és én 67 éves agg létemre is kénytelen voltam — ha bár ideiglenesen is — azt elvállalni, hogy hivatal nélkül ne maradjak, és pedig segéd nélkül, mivel azt tartani képes nem leszek, mert kettős terhes szolgálatomért még az eddigi lelkészi fizetésem sem akarják megadni, vagy ha azt megígérnék is — ismerve a nép roppant szegénységét — tudom hogy annak nagy része bevehetetlen maradna.

E nép végképeni elszegényedését, s azzal együtt az enyémet is nagy mérvben ismét fokozza az, hogy az ó bélzerindi határban maradt minden földjeiket s azok közt a lelkészi és tanítói földet is, már két hét óta ismét tenger viz borítja, az ott hagyott falu helylyel együtt. — E szerint ha a mult évben el nem pusztulunk vala, most csakugyan még nagyobb mértékben megkaptuk volna azt. Ily keserü gyümölcse lett reánk az ezelőtt boldog kis bélzerindiekre nézve, az oly sokakat boldogító vízszabályozásnak! Ott maradt s viz alá merült minden földünk — az egész határt körülölelő védgátak s a beszorult magas viz miatt nem is tudhatni mikor szabadulnak ki, melynek folytán ez idei terméshez ismét nagyon kevés reményünk lehet.

Új települési helyünkön azonban rendkívüli nagy szerencsétlenségünkben is, igen nagy szerencsénk az, hogy ujonnan épült házaink épen megmaradtak, mely nagy sze-

rencsénket s a kicserélés által velünk közlött nagy jótéteményét a nemes báró ur ó nagyméltóságának, e nép soha meghálalni képes nem leend.

Ily lesújtott s nehéz helyzetünkben ügyünket ismét, és továbbra is nemes szívü pártfogóink s jóakaróink nagy becsü figyelmébe s pártfogásába ajánljuk. — Uj Bélzerind, 1881. márczius 19.

Molnár János, m. k.
gondnok.

Szőcs Imre, m. k.
ref. lelkész.

Tantern-javaslat a tiszántuli ref. gymnasiumok számára.

(Vége.)

V. Német nyelv és irodalom.

A német nyelv és irodalom tanításának célja: az újabb német irodalom jelesebb műveinek biztos nyelvtani ismereten alapuló megértetése s azon képesség elsajátíttatása, hogy a növendék tapasztalata és ismerete körébe tartozó tárgyról szóló magyar szöveget, helyesen és szabatosan tudjon németre fordítani, s egyszersmind a német beszédben gyakorlatot szerezzen. A tananyag felosztása a következő:

III. osztály. Alkalmas olvasmányok alapján az alaktanból a fő és melléknevek ragozása; fokozás, számnevek, névmások, segéd és rendes igék ragozása és a szóképzés elemei; a mondatból a mondatrészek, fő és mellékmondatok gyakorlati megkülönböztetése. Szóbeli fordítás magyarból németre. Kisebb költői művek könyvnélkülözése. Két hetenkint egy-egy házi és iskolai írásbeli dolgozat. Heti óra 3.

IV. osztály. Alkalmas olvasmányok alapján az alaktan elvégzett részének ismétlése mellett a rendhagyó, visszaható, összetett és módjelentő igék ragozása; a praepositíók, kötszók, igehatározók ismertetése, a szóképzéstani és mondattani ismeretek kiegészítése. Szóvonzat. Szóbeli fordítás magyarból németre. Kisebb műdarabok könyvnélkülözése. Két hetenkint egy-egy házi és iskolai írásbeli dolgozat. Heti óra 3.

V. osztály. A mondattan rendszeres áttekintése s a nyelvtani ismeretek folytonos ismételtetése és a magyarból németre élő szóval fordítás gyakorlása mellett, egész prózai és költői darabok olvasása; a német szólásmódok és synonymák megismertetése és csoportosítása. Költemények könyvnélkülözése. Két hetenkint egy-egy házi vagy iskolai írásbeli dolgozat. Heti óra 3.

VI. osztály. A nyelvtani ismeretek folytonos ébrentartása mellett nagyobb prózai művek, elbeszélések, balladák és lyrai költemények olvasása s a verstani szükséges ismeretek. Fordítás magyarból németre élőszóval és írásban. Két hetenkint egy-egy házi vagy iskolai írásbeli dolgozat. Nehány költemény könyvnélkülözése. Heti óra 3.

VII. osztály. Nagyobb prózai és költői művek fordítása és elemzése, különösen Goethe és Schiller műveiből. Fordítás magyarból németre. Havonkint legalább egy írásbeli dolgozat. Nehány műdarab könyvnélkülözése. Heti óra 3.

VIII. osztály. Nehány tudományos prózai olvasmány. Költői olvasmányul az irodalomtörténet ismeretére vezető jelesebb művek használandók (Iphigenie in Tauris). Magyarból németre fordítás. Alak- és mondattani ismétlések. Nehány költemény könyvnélkülözése. Havonkint legalább egy írásbeli dolgozat. Heti óra 3.

VI. Földrajz.

A földrajzi tanítás célja: az egész föld s különösen hazánk természeti és politikai viszonyainak ismerete.

I. osztály. Magyarország és a földközi tengert környező országok természeti viszonyainak ismertetése, a főbb topographiai adatokkal, városok és vidékek néprajzával s a lakosok főbb foglalkozásainak ismertetésével s a feltünőbb föld- és kőzetemeknek jellemző, — növényeknek és állatoknak szemléltető leírásával. Végül az így nyert természetrajzi adatok némi rendszerességgel összeállítandók. Heti óra 3.

II. osztály. Európa és Ázsia többi részeinek oly módon való leírása, mint az első osztályban. Heti óra 3.

III. osztály. a) Afrika ama részeinek, a melyek az első osztályban nem tárgyaltak, továbbá Amerikának és Ausztráliának oly módon való leírása, mint az előbbi osztályokban, tekintettel a felfedezések történetére. Heti óra 3.

b) A természettani oktatás keretében a physical és matematikai földrajz elemei.

IV. osztály. A magyar-osztrák monarchia politikai földrajza. Heti óra 2.

Az V—VIII. osztályban a történelmi tanítás keretében, annak a kornak és országnak, a melynek történelme tanítatik, politikai földrajza tanítandó.

VII. Történelem.

A történelmi tanítás célja: a hazai történelemnek pragmatikai, és a művelődés történelmével egybekapcsolt alapos ismerete; a világtörténelem fejlődésének és főbb eseményeinek összefüggő áttekintése.

I—II. osztály. A magyar nyelv tanítása közben történelmi, különösen mondai tárgy olvasmányok.

III. osztály. Magyarország történelme a mohácsi vészig, a kiválóbb históriai alakok és események előadásával. Heti óra 2.

IV. osztály. Magyarország történelme a mohácsi vésztől a legujabb korig, oly módon, mint a harmadik osztályban. Heti óra 2.*)

V. osztály. Az ókori népek, különösen a rómaiak és görögök története. Heti óra 3.

VI. osztály. A középkor története és az ujkoré a westphaliai békéig. Heti óra 3.

VII. osztály. Az ujkor története a westphaliai békétől a legujabb időkig. Heti óra 3.

VIII. osztály. Magyarország pragmatikus története, tekintettel a művelődés fejlődésére. Heti óra 3.

Az V-dik osztálytól kezdve minden osztályban az illető korszak politikai földrajza ismertetendő.

VIII. Természettan.

A természetrajzi tanítás célja: a fontosabb ásványok és kőzetek tulajdonságainak, valamint földünk kérge alkatrészeinek és fejlődésének ismerete, kiváló tekintettel a hazai viszonyokra; ugy szintén az érdekesebb növény és állatesoportoknak szemlélté-

*) E tárgy beosztása felett az eszmecsere ismét megindulván, a végleges megállapodás az lett: A magyar történet a III. és IV. osztályban mindenesetre jól megtanítandó, és pedig a magyar nyelvvel kapcsolatban. Épen azért a IV. osztályban nem kell megkezdeni — mint az állami tauterv kívánja — az ókori történetet. Egyébiránt annak megállapítása, hogy a tanításhoz használandó-e külön compendium is, mintegy összefoglalására s rövid bekönyvnelkülöztetésére a tanultaknak? az egyes tanártestületekre hagyandó.

sen és összehasonlításon, valamint az állati és növényi szervezet taglalásán alapuló ismerete.

A tananyag felosztása a következő:

IV. osztály. Ásvány és kőzetan, a szükséges vegytani ismeretek előre becsatásával és a geologia elemei. Heti óra 3.

V. osztály. Rendszeres növénytan, növényvegytan és élettannal. Heti óra 3.

VI. osztály. Rendszeres állattan. Heti óra 3.

IX. Természettan.

A természettani tanítás célja: a természettani tünemények törvényeinek ismerete, kísérletek alapján és az elemi matematikai ismeretek felhasználásával. — A tananyag felosztása a következő:

III. osztály. A közönségesen ismert természeti tünemények magyarázásából kiindulva, a természettan alaptörvényeinek ismertetése, kapcsolatban a természettani és matematikai földrajz elemeivel. Heti óra 3.

VII. osztály. Bevezetés; a testek közös tulajdonságai; az anyagvonzás különböző nemei; az erő fenmaradása; mechanika. Hang- és fénytán. Heti óra 4.

VIII. osztály. Hőtán; az anyag szerkezetére vonatkozó főbb chemiai fogalmak; delejesség, villamosság; befejezésül a cosmographia elemei. Heti óra 4.

X. Mértan. (Mathesis.)

A mértan tanításának célja: gyakorlottság és biztosság a közsámvetés műveleteiben; az elemi mathesis tanainak összefüggő ismerete s kellő önállóság azoknak alkalmazásában.

A tananyag felosztása:

I. Szám-tan. (Arithmetica.)

A) Közsámvetés-tan. (Arithmetica vulgaris.)

I. osztály. A tizes számrendszer; a négy számolási művelet egész számokkal s tizedes törtekkel. A számok oszthatósága. A törtszám mint hányados és viszony; a közönséges törtekkel való műveletek. A méter mértékek ismerete. Időszámítás. Heti óra 3.

II. osztály. Számolási műveletek könnyítési és rövidítési módokkal. A különbségi viszony vagy arány és hányados viszony vagy szer (ratio) fogalmi és törvényei. Egyszer (proportio), ennek törvényei s ezek alapján az egyszerű hármasszabály, kamatszámítás, olasz gyakorlat. Heti óra 3.

III. osztály. Összetett egyszer. Összetett hármasszabály, kamat-határidő számítás, — társasági, elegyítési- és láncszabály. Heti óra 2.

B) Általános szám-tan. (Arithmetica universalis.)

IV. osztály. Bevezetés a mathesisbe s az általános szám-tanba (algebra). A 4 alpműtétel. A számok oszthatóságának törvényei. Az egymaradéku vagy congruens számok fogalma s némely tulajdonságai. A közönséges és tizedes törtek műveletei s egymásra átváltoztatásuk törvényei. Első rendű egy ismeretlenű egyenletek. Heti óra 3.

V. osztály. A hatványok és gyökök fogalma, műtételeik, a hatványozás és gyökvonás; a szertelen (irrationabilis) és kép-telen (imaginaria) gyökök tulajdonságai és műveletei. Első rendű több ismeretlenű egyenletek megoldásának módszerei, megismer-tetve a determinansok által való megoldást is. Az arányok és egyenarányok, szerek és egyenszerek teljes ismerete s törvényei-

nek alkalmazása, a hármas-, kamat-, társaság-, láncz- és vegy-szabályok által. Heti óra 4.

VI. osztály. A láncztörtek fogalma, származtatása s közelítő törtjeik törvényei. A másod rendű tiszta és vegyes, a kettős másod rendű és vizsás (reciproc) egyenletek feloldása. Sorszám-tan alkalmazással, s a hatványjeli vagy sorszámú egyenletek feloldása. Heti óra 4.

VII. osztály. A különbségi (arithmetica) és szeri vagy hányados (geometrica) sorzatok (progressiók) és törvényeik, — alkalmazva a tőkésített kamat, évi betételek és járadékok, népeségi szaporodások stb. kiszámítására. A végtelen szeri sorzat alkalmazva mind a tiszta, mind a vegyes körszakos tizedes törtek értékének kiszámítására. Heti óra 4.

VIII. osztály. Határozatlan egyenletek s feloldási módszereik. Egybevetés-tan, t. i. a helycserének (permutatio) az inversió ismertetésével, a tulajdonképeni egybevetésnek (combinatio) és változtatásnak (variatio) törvényei s ezek alapján a kétféle törvény (lex binomia) kifejtése. Heti óra 3.

II. Tértan. (Geometria.)

A) Rajzoló tér-tan és szabadkézi rajz.

Cél: A tér-tani fogalmak és alapigazságok megértése módszeresen vezetett szemlélet és rajz után. Az épitmények stílszerű ismerete és némi ügyesség rajzolásukban, a szép iránti érzéknek felébresztése és művelése szempontjából.

A tananyag felosztása:

I. osztály. Lapmértani (planimetriai) elemek. Pontok, vonalak és szegletek fekvési és mérési viszonyai. A legfontosabb területeknek, u. m.: három-, négy- és sokszög, különösen a rendszer sokszög és körnek tulajdonságai és alakításai. A területek egyezősége (congruentia), symmetriája, hasonlósága és nagyságának meghatározása. A körkör (ellipsis) és néhány más fontosabb görbe vonal. A tér-tani diszitmény rajzolás elemei rendszeresen haladó táblarajzok után, előbb rajzeszközökkel, később szabadkézzel. Heti óra 3.

II. osztály. Testmértani (stereometriai) elemek. Az egyenes vonalak és lapok általános (absolut) és viszonylagos (relativ) fekvése, az irányaik által alkotható szegletek, a testszegletek vagy testesucok. A legfontosabb testeknek, u. m.: a hasáb, gúla, hengger, kup és gömbnek tulajdonságai és hálózata. A testek egyezősége, symmetriája, hasonlósága, felületének és terjedelmének (térfogat) meghatározása. Testminták készítése. Lapi épitmények rajzolásának folytatása, a tanár felrajzolásának alapján. Területek, testek és egyszerűbb tárgyak távlati rajzolás testminták után, a megvilágítás tekintetbe vételével. Heti óra 3.

III. osztály. Szerkesztő (constructiv) lapmértan. Egyenes vonalú területek. Az egyezőség, symmetria, hasonlóság és területmeghatározás kibővítése s ide tartozó fontosabb szerkesztési feladatok. A tér-tan alkalmazása a rajzolásnál és mérésnél, u. m.: területi alakok (idomok) másolása, térkép rajzolás stb. Folytatólag a rajzgyakorlatok épitmény mintákról, melyeket a tanár a fali táblára felrajzol; utóbb épitmény rajzolás színes és színtelen lapmintákról stílmagyarázatok kíséretében. Heti óra 3.

IV. osztály. Szerkesztő lapmértan. Görbe vonalú területek. A körtan kibővítése s az ide tartozó szerkesztési

feladatok. A legfontosabb görbe vonalak, különösen a kúpszeletek. Elemi rajz-tanulmányok domború épitményekről s nehezebb épitményes lapmintákról, mely gyakorlatok körébe már az emberi s állati alakzatok is, mint az épitmények gyakori alkatrészei, be-foglalhatók. Heti óra 3.

B) Rendszeres tér-tan.

V. osztály. Lapmértan (planimetria) minden szükséges és a mennyire az idő engedi, nevezetes tantételeivel.

VI. osztály. Lapi háromszögmértan (trigonometria plana) kellő alkalmazással.

VII. osztály. Testmértan (stereometria) és gömbi háromszögmértan (trigonometria sphaerica) kellő alkalmazással.

VIII. osztály. Lapi elemző tér-tan (analytica geometria plana). Nevezetesen algebra alkalmazása tér-tani feladatok feloldására. A pont helyének lapon meghatározása, mind egyenes szegletű, mind sarkösszrendezők által; ezeknek egymásra átválttatása. Az első rendű vagy egyenes vonalaknak s a másod rendű görbe vonalaknak, ezek közt a körnek is, mint kúpszeleti vonalaknak s tulajdonságaiknak elemző tárgyalása.

Jegyzet. Az V—VIII. osztályban a tér-tanra külön órák nincsenek; ez és az algebra együtt taníttatnak a mathesisre kijelölt órákban.

XI. Philosophiai propaedeutika.

Cél: a különböző szakok anyagából s tanmenetéből meríthető bölcsészeti okulást némileg rendezni és összefüggésben jobban megvilágítani, — s ez által az egyetemi oktatáshoz előkészíteni.

VII. osztály. Psychologia. A lelki élet önállósága. A lelki jelenségek főbb csoportjai. Heti óra 2.

VIII. osztály. Logika. A logikai formák; a tudományok felosztása és a főbb módszerek. Heti óra 2.

XII. Éneklés.

Az énektanítás célja: a hangszerv fejlesztése és gyakorlása, a zenei halló érzék finomítása, az izlés és kedély nemesítése. Elemi ismeretek a zene elméletéből. Az isteni tiszteletben használni szokott zsoltárok és dicséretetek, továbbá népies és nemzeti dalok éneklése.

I—IV. osztály. A hangjegyek fokozatos ismertetése, létrák, gyakorlatok különböző alaphangokból. Choralok (dicséretetek, zsoltárok); a kemény és lágy hangnemek. Kargyakorlatok magyar népdalokból s más jelesebb énekekből, — fokozatosan az osztályok haladottsága szerint. Gyakorlatilag együtt is vezethető a tanítás. Heti óra minden osztályban 1.

XIII. Testgyakorlat.

A testgyakorlat tanításának célja: a testi épség fentartása, az erő fejlesztése; a testi ügyesség kiművelése mellett a mozgások plasticitása.

I—IV. osztály. Fokozatos előhaladásban: 1) a szabadgyakorlatok, 2) a szorgyakorlatok, 3) a rendgyakorlatok különböző nemei.

V—VIII. osztály. Ezek fokozatos gyakorlása mellett a katonai és fegyvergyakorlatok. Mindenik osztályban a heti óra 2.

Áttekintés órák szerint.

Tan t á r g y a k	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összege az óráknak
Vallástan	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Magyar nyelv	5	5	2	2	3	3	3	3	26
Latin nyelv	6	6	6	6	5	5	4	4	42
Görög nyelv	—	—	—	—	5	5	4	4	18
Német nyelv	—	—	3	3	3	3	3	3	18
Történelem	—	—	2	2	3	3	3	3	16
Földrajz	3	3	2	2	—	—	—	—	10
Természetráajz	—	—	—	3	3	3	—	—	9
Természettan	—	—	3	—	—	—	4	4	11
Szám tan	3	3	2	3	4	4	4	3	26
Rajzoló tér tan	3	3	3	3	együtt a tér	számtan	2	2	12
Bölcsészeti előtan	—	—	—	—	—	—	2	2	4
	22	22	25	26	28	28	29	28	208
Tornázás	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Éneklés	1	1	1	1	—	—	—	—	4
Összesen	25	25	28	29	30	30	31	30	228

Irodalmi szemle.

Vázlatok közönséges, ünnepi és alkalmi egyházi beszédekhez. Segédkönyv ref. lelkészek számára. Irta Nagy Lajos, miképércsi ref. lelkész. Szerző sajátja. Ára 2 frt 50 kr, 8 ad rét, 392 lap. Debreczen, 1880. (Folytatás.)

2) Tervezése vagyis a beszéd tárgy és főtétel kitűzése sem tartható mintaszerűnek. — A thema és propositio közt alig tesz szerző néhol különbséget. — Legtöbb helyütt úgy jelöli ki mindjárt a czimben a vezéreszmét, hogy az egyzsersmind főtételül szolgálhasson. Innen van, hogy némely beszédnek czime hosszadalmas, némelyikben meg a főtétel nincs alkalmas kifejezésbe foglalva, s e miatt egyik sem tűnik fel érdekes volta és tetszetős külalakja által.

Mily hosszas czimek pl. ezek: „Mire kell hogy inditson bennünket az a hitigazság, hogy egykor minden cselekedeteinkkel együtt Isten ítélőszéke elibe állunk?“ „Mit kell tennünk arra nézve, hogy Idvezitőnkben bizalmunk legyen, s meg ne szégyenüljünk előtte az ő eljövetelekor?“ „Mit kell tennünk, hogy a született Idvezitőt feltaláljuk, s őt feltalálván, neki kedves ajándékot adhassunk?“ (11. 78. és 82.) Pedig a bennök foglalt vezéreszme egyszerűen, rövidben és érdekesebben is kifejezhető lett volna. — Az 1. 3. 44. 50. 59. és 81. beszédekben pedig a főtétel, nyert volna mind érdekesség, mind szövegszerűség, mind tartalmasság tekintetében, ha nem alkalmazkodott volna szorososan a czim külső alakjához. A 20. és 76. beszéd főtételei pedig nyelvtanilag esnek kifogás alá. „Elmélkedjünk a családbani vallásosságról.“ „Elmélkedjünk a Krisztus s a li egyesülés feltételeiről“ stb. Ily hibába többször is beleesik szerző; szélitiben használja a ragozott nevekből képzett szokat. — Pedig az egyházi beszédben a nyelvtani szabatoság is egyik kellék.

Egyébiránt az effélék a kidolgozás alkalmával könnyen kijavíthatók; s a mennyiben használat előtt minden vázlat kidolgozás alá kerül, irányhibák nem is igen jöhetnek tekintetbe, annyival inkább, mert szerző irányja általában jó, ma-

gyaros, és a mi az egyházi beszédben különösen óhajtható, a szó teljes értelmében népszerű.

3) Berendezését illetőleg legfőbb figyelembe jön a felosztás. — Bevezetési elég alkalmasak a figyelem ébresztésre, s czélszerűen előkészítenek a tárgyalásra. — Felosztásai azonban már nem sikerültek mindenütt. Lássunk pl. egynehányat.

Az első beszéd főtétele és beosztása ez: „Elmélkedjünk az Istenben való bizodalom hatása felett. Ez a hatás áll: 1) abban, hogy megújítja az ember erejét és őt nagyobb-szerű dolgokra képesíti; 2) abban, hogy tünni megtanít.“ E részek szerintünk aránytalanok. Az első sokat, a második keveset tartalmaz. — A textusból önként következő főtétel és felosztás ez lehetne: Az Istenben való bizodalom megújítja az ember erejét, a mennyiben 1) képessé teszi őt a munkában való előhaladásra; 2) nem engedi elcsüggedni az élet küzdelmei között; 3) bátorítja és nem hagyja kétségbe esni a szenvedések közepette.

A 4. beszéd főtétele „A hit mivolta.“ Felosztása: 1) Mi a hit, hol s mely dolgok körül lehet és van annak helye? 2) Mi következik a hit mivoltának Pál apostol szerinti fogalma és meghatározásából? Ez az elmélet és gyakorlat kettős szempontjából való felosztás. Szerző legtöbb vázlatban ezt használja, pl. a 6. 9. 29. 52. 53. 69. 91. 103. 104. stb. beszédekben. — Homiletikai értéke megvan, s legfeljebb azt lehetne ellene felhozni, hogy nagyon megszokott, közönséges; ugy de nem is szükséges az egyházi beszédben mindig az új formák után kapkodni, s az érdekesség hajhászása miatt járatlan utakat keresni.

A 10. beszéd felosztása az oki összefüggésen alapul. Elmélkedjünk a vallás iránti közönyösségről, lássuk meg 1) annak okát, 2) eredményét. — Ilyen is több van a vázlatok közt s ezeket tartjuk legsikerültebbeknek.

A 12. beszéd felosztásához szerintünk hozzá tölthető még egy harmadik rész, mely szerint az Ur házáért is kell látogatnunk, hogy példát adjunk másoknak a kegyességre, mint Pál apostol is int, hogy el ne hagyjuk a gyülekezeteket, hanem tanítsuk és intsük egymást dicséretekkel és lelki énekekkel.

A 49. vázlat részei jobban egyeznének a szöveggel s fokozatosabban folynának a bevezetésből megfordítva, t. i. így: az erkölcsi tisztaság fentartja, a bűn pedig feldulja a családi békeséget.

Az 51. vázlatban Mát. VII. 13. 14. alapján a széles és keskeny ut vándorairól elmélkedvén, így osztja fel beszédét szerző: „Vizsgáljuk meg a 1) a két ut vándorait, 2) mindenik uton haladásnak célját s következményeit.“ Eltekintve a már fentebb említett nyelvhibától, társadalmi tekintetben sem helyeselhetjük e részeket. Ugy hisszük, természetesebb lett volna a két ut különböző voltát venni fundamentum dividendi-nek, s megmaradni ezen az alapon, úgy hogy a haladás célja és következménye mint alrészek vétettek volna fel; vagy a cél és eredményt véve tekintetbe, csak e két részt venni fel tárgyalás alá.

Az 57. beszéd azt bizonyítja be, hogy az irigy emberben nincs szeretet sem embertársai, sem Isten iránt. Első tekintetre feltűnik egy harmadik rész hiánya. A köteleesség főtárgyai alapján be kellene és igen hatásosan be lehetne bizonyítani azt is, hogy az irigy egyáltalában nem szereti maga magát sem, mert különben nem tenné életét szánt-

szándékkal örökös gyötrelmé s nem epeszténé készakarva e vétkes indulattal testét, lelkét stb.

De elég is lesz ennyi a szemléből. Minden vázlatra ugy sem lehetne részletesen kiterjeszkednünk. Az eddig mondotakból alkalmasint kitünik annyi, a mennyi a mű értéke felől tájékozathat. — Nem tökéletes, de ezélszerű használat mellett a gyakorlatban elég hasznossá válható mű. — Ebben foglalhatjuk össze röviden ítéletünket róla.

Azt a kérdést, hogy szükséges-e, s általában helyeslehető-e ily vázlatok közlése? ismertetésünk elején már eldöntöttük. Nem épen szükséges, de jogosult. — Olyan lelkész, ki mindig teljesen önállólag szereti és szokta egyházi beszédeit készíteni, nem veszi meg; de a ki szükségét érzi a segédkönyvnek, s anyagilag nincs oly helyzetben, hogy kész egyházi beszéd gyűjteményekkel bővítködjék, hasznát veheti.

Lehet, sőt mint a Prot. Egyházi és Iskolai Lapból látjuk, van is, ki kétségbe vonja véleményünket; de elméleti okoskodás alapján gyakorlati kérdéseket eldönteni nem igen lehet. — Annyi bizonyos, hogy a bibliai segédkönyvek, lelkészi társakban, homiletikai művekben s egyházi beszéd gyűjteményekben közölt vázlatok s más ily nemű utasítások mind arra mutatnak, hogy ily félére még az önállóan dolgozni szerető lelkészeknek is szükségök van; miért tagadnók el tehát egy szorgalmas és társainak használni törekvő lelkésztől még a jogosultságot is ily vázlatok kiadására. — Elvégre is szerző megkoczkáztatta a kiadási költséget. Mi méltányoljuk buzgóságát, figyelembe ajánljuk művét és kedvező sikert kívánunk vállalatához.

G - y.

T Á R C Z A

Magyarországon, 1650-ik évben tartott nagy zsidó zsinat leírása.

Skótország szép fővárosában, Edinburgban tarkózkodásom ideje alatt, 1877. elején egy ottani ügyvéd barátom egy pamphletre figyelmeztetett, mely azt adja elő, hogy a zsidók annak megvitatása végett, ha vajjon Jézus Krisztus-e valóban a zsidók által várt Messiás, 1650-ben Magyarországon egy nagy gyűlést tartottak s azt kérdezé tőlem barátom, hogy tudok-e ezen dologról valamit, megtartott-e csakugyan az a zsinat? Egész őszintén be kellett vallanom, hogy mitsem tudok az egész dologról, melyre azonban magam is kíváncsivá lévén, barátom megszerezte számomra a zsinat leírását, de most már egy kis könyvben, melyben csupán csak zsidókra vonatkozó pamphletok vannak összegyűjtve. A kis nyolczadrét kinézésű könyv főcíme: Two Journeys to Jerusalem. London 1715. (Két utazás Jeruzsálembé.) A zsinat leírását azonnal lefordítottam magyarra s haza küldött levelemben utána jártam, hogy mi igaz van a dologban. Megtudtam csakhamar, hogy a zsidók említett évben csakugyan tartottak Nagy-Idán egy zsinatot; megtudtam, hogy ez föl is van említve Szathmáry Dániel sárospataki hittanár 1815-ben kiadott Keresztyén hittudománya második darabjának 54—60 lapjain; megtudtam, hogy Szathmáry leírása alapján régebben valamelyik magyar lapban jelent is meg ez ügyről név nélkül egy cikk. Majd később magam is haza jövén, utána néztem Szathmáry Dániel műve

illető helyének s úgy találtam, hogy ő kivonatozta azon pamphletet, tehát ugyanaz forgott előtte is, melyet én Edinburgban a maga egészében magyarra fordítottam. Szathmáry hivatkozik Basnagéra, mint a ki szerint Buda körül tartatott meg a zsinat. Könyvtárunkból kivettem Basnagenak „L' Historie et la Religion des Juifs etc. Rotterdam. 1707.“ cz. öt kötetes nagy történeti munkáját, de bár figyelmesen átlapozgattam e művet, a magyarországi zsidó zsinatról egy szót sem találtam benne. Talán más egyháztörténelmi művében említi azt föl Basnage.

Nem tartom érdektelennek közölni lapunk utján a zsinat leírását, melyre azonban az eddig elmondottak után is kell még néhány előleges észrevételt tennem. Mindenekelőtt ugy látszik, mintha két személylyel volna dolgunk, az elbeszélővel s talán a gyűjtővel, de még különben mindenesetre szerettem volna meglátni az eredeti, mint mondták is Oxfordban levő pamphletet, melyet azonban Oxfordban létem alatt, mert a Bodleyan könyvtár nagyobb része be volt akkor zárva nem láthattam meg, hajlandó vagyok azt az irány gyöngeségének is számítani be. A leírásban ugyanis nagyon döcögős iránylyal fogunk találkozni, de ez, ki kell mondanom a magam renomméja érdekében, az eredeti hibája s rosz eredeti után, ha ugyan az ember meglehetősen hü akar ahhoz maradni, jó fordítást adni bajos dolog. Hü maradtam többnyire az eredeti, rendkívül rosz pontozáshoz is. A czimiratban Breett Sámuelnek nevezi magát az író, végül pedig Brettnek. Ez utóbbi lesz a helyes, mert ez volt azon pamphletben, melyet az én ügyvéd barátom előbb látott; továbbá a kezemben forgott könyvecske egy másik elbeszélésében is Brettre van utalás, mint a ki írta a zsinatnak kezünk alatt ismertetését; s végül mert Brett használatban levő család név, a Breet pedig nem az. A pamphlet czimirata szerint a gyűlés Ad j a d y sikjain tartatott, helyette N a g y - I d a lett volna irandó és nyomtatandó.

Érdekes volna tudni, volt-e már e zsidó zsinat lefolyása részletesebben ismertette, mint a hogy azt Brett teszi? Magyar nyelvünkön mely munkákban vagy irodalmi közlönyökben van róla említés téve? Mit mondanak róla a zsidók történeti emlékei?

Brett előadása így hangzik:

A zsidók nagy zsinata lefolyásának hü elbeszélése, kik 1650. október 12-én összegyűltek Magyarországon Ad j a d y sikjain, Budától mintegy 30 mértföldnyire, hogy Krisztust illetőleg, megvizsgálják a szentiratokat. Brett Sámuel ott jelen volt angol által.

Sok becsületes keresztyén igen erősen óhajtott, hogy a zsidók zsinatáról való ezen leírás, melyet én csak magán barátimmal szándékoztam közölni, nyilvánosság elé hozassék. A főök, mely rávett, hogy megtegyem ezt, az volt, mert ők ugy tekintették azon zsinatot, mint előkészületet, reménygerjesztő jelt a zsidók megtérésére; és ez örvendetes izenet lesz Krisztus egyházának, engedtem hát, hogy kielégitem óhajukat és így vala az.

Főnemlített helyen a világ különböző részeiből összegyűlt mintegy 300, zsidónak nevezett rabbi, hogy megvizsgálják Krisztusra vonatkozólag a szentiratokat. Ugy látszik, ezen helyet tartották legalkalmasabbnak a zsinatra nézve, a mennyiben az ország azon része, a törökök s magyarország királya közötti folytonos háborúk miatt nem volt nagyon népes. Két véres csatát vívtak ott előbb. De mindkét fejedelem, saját viszálykodásaik daczára is engedélyt adott a zsidóknak, hogy ott tarthassák zsinatukat. A zsidók saját kényelmükre pihenő helyül különböző sátorokat készítettek s gyűléskezésük idejére az ország más részeiből elegendő élelmiszert hoztak magoknak. A zsidók, mint

*

mondtuk, különböző sátorokat készítvén, egy nagyobbat is állítottak föl, csupán azon célra, hogy ott ülésezzenek a zsinat, majd nem négyoszög alakúra készítvén azt; az északi és déli rész nem lévén épen olyan nagy, mint a keleti és nyugoti. Csak egy ajtaja volt, mely kelet felé nyílt. A sátor közepén asztal állott s egy az elnök (propounder = előadó) részére, hogy azon üljön arczával a sátor ajtaja felé. Az elnök Lévi törzséből való volt, Zakariás nevé. És a sátron belül lóczák voltak körben elhelyezve a zsinat többi tagjai számára. Némi távolságban tőlök rostélyzat zárta be őket, hogy kirekeszzen minden idegent és mindazokat, kik nem tudták magukról okmányokkal bebizonyítani, hogy zsidók, vagy a kik nem tudtak héber nyelven vitatkozni, melyet sokan elfelejtettek, kik oly országokban laktak, hol nem engedtetett meg nekik, hogy zsinagógákban találkozzanak; mint Francia-, Spanyolországban s Olaszország azon részeiben, melyek Spanyolország királyának, vagy Nápoly királyának birtokai, Apulia, Sicilia, Calabria, és Sardinia tartományokkal, a mely helyeken ha zsidó találtatik, ki tagadja a pápista vallást, elítéltetik s kivégeztetik azért: és mégis a nyereség és haszon rá csábítja őket, hogy félelmek s veszélyeik dacára is azon országokban lakjanak; és inkább készek önmaguk elfelejteni az anyai nyelvet, gyermekeiknek arra való taníttatását pedig elhanyagolni, mintsem hogy elveszítsék a nyereségre való alkalmat. És ismét, némelyek azon zsidók közül törzseik és családjaik ősi okmányait elégették, hogy keresés által vagy más utakon meg ne találják náluk azokat. És most ezen hiányért, hogy t. i. nem tudták kimutatni törzseiket és családjaikat, nem engedtetett meg nekik, hogy a rácszaton belül jöjjenek zsinatuk ideje alatt, de sőt kényszerítve lettek, hogy kívül maradjanak az idegenekkel együtt, kik ott voltak, hogy lássák ezen gyűlés lefolytát. Azt hisszük, hogy a nép száma, mely megjelent, hogy lássa a tárgyalások eredményét, körülbelül 3000 személyből állott, legnagyobb részben németekből, alemannokból, dalmátokból, néhány görögéből s kevés számú olaszból, de angol nem volt más rajta (inkább: rajtam) kívül; mert úgy értesültem, hogy Magyarország királya nem kedvelvén a reformált vallást, egy protestáns egyházat sem bátorított föl, hogy hittudóst küldjön oda. De azt megengedte, hogy néhány segéd küldessék Rómából s azok odamenetele nagy szerencsétlenségnek bizonyult be ezen reményteljes gyűlésre vagy zsinatra nézve.

(Folyt. köv.)

Közli: Csiky Lajos.

A debreczeni ref. egyházmegye szabályzata az egyházi és iskolai adók kivetésének, beszédésének, szükség esetén behajtásának tárgyában.

1. §. Azon némely egyházban fenálló gyakorlat, mely szerint a lelkészt a gyülekezeti tagok közvetlenül fizették, e szabályzat életbeléptével eltöröltetik, mint szintén az is, hogy a tanítók a tandíjat tanítványaik szüleitől maguk szedik be.

2. §. Minden egyházi és iskolai jövedelem avagy adó egy, a lelkipásztor ellenőrzése mellett a gondnok által kezelt közpénztárba, illetve magtárba fizetendő.

3. §. Ott, hol amaz 1. §-ban említett gyakorlat eddig fenállott, mind a lelkipásztor, mind a tanító, vagy tanítók részére új fizetéslevél szerkesztendő a belhivatalnokok s az egyház presbyteriumának közmegegyezésével, mely a fizetésen csonkulást természetesen nem tüntethet fel.

4. §. Minden egyházban az egyházi év kezdetére költség előirányzat készíttessék, mely a presbyterium jóváhagyása után a lelkész és gondnok által az egyházmegyei elnökséghez 8 nap alatt beterjesztendő.

5. §. Az elnökségtől visszaérkezett költség előirányzat alapján, az egyházi és iskolai adót a tanítók köteles segédkezése mellett, a lelkipásztor és gondnok a presbyterium által kinevezett egyháztanácsosokkal vetik ki, és pedig lehetőleg birtok aránylag.

6. §. A kivetett egyházi és iskolai adók befolyásának eszközzéséért a presbyterium felelős; épen ezért

7. §. A gyülekezet a presbyterek közt felosztandó, s minden presbyternek a gondjaira bizott gyülekezeti tagok névsorát tartalmazó könyvecske, — mely az egyházi adó kivetése alkalmával a gondnok kezeibe adandó főkönyvből másoltatik le — kezeibe adandó, hogy az adó befizetése általa szorgalmazható, s minden gyülekezeti tag keresztyén — testvéri szeretettel, adója pontos befizetésére figyelmeztethető legyen.

8. §. A presbyterek kötelessége teljesítésének ellenőrzése végett, minden egyházban a presbyterium magából 3—4 tagu bizottságot alakít a lelkipásztor elnöke alatt egy tanító közbenjöttével. E bizottság minden hónapban gyűlést tart, a gondnok főkönyvét megvizsgálja, a nyilvántartást eszközzi.

9. §. Ugyanazon bizottsághoz tartoznak jelenteni a presbyterek is eljárásuk ereeményéről.

10. §. E bizottság jegyzőkönyvei canonica visitatio alkalmával felterjesztendők, megvizsgálandók és aláírandók. Tapasztalt hiány esetén az esperes záros határidő alatt, attól, vagy azoktól, kiket a mulasztás gyanuja terhel, írásbeli jelentést követel s erről az egyházmegyének jelentést tesz, hol az egyházmegyei tanács ítél; és pedig kár nem létében első ízben intéssel, második ízben komoly dorgálással, kár esetén pedig az egyházmegyei ügyvéd által az illető ellen kártérítési keresetet indíttat.

11. §. A buza, árpa, zab és készpénz egyházi adót okt. 1-ső, a tengeri adót pedig nov. 1-ső napjáig minden gyülekezeti tag tartozik befizetni.

12. §. Azokon kik adójukat okt. 1-ső, illetve nov. 1-ső napjáig be nem fizetnék, végrehajtás utján bevételtek; és pedig

13. §. A lelkész és gondnok a befizetett határidőtől számított 15 — legkésőbb 30 nap alatt a hátrányosak névsorát s a hátrányok kimutatását tartalmazó jegyzéket, a község előljárárságához átteszi s a végrehajtás 8 nap alatt szigorú fogatosítását kérelmezi.

14. §. Ha a község előljárársága a végrehajtást nem, vagy nem kellő erélyvel s eredménnyel fogatosítaná, a közigazgatási tisztviselő — szolgabíró — azonnal megkeresendő s a végrehajtásnak hivatalos hatáskörében eszközzésére felkérendő az egyházi elnökség által.

15. §. Azon esetben pedig, ha sem a község előljárársága, sem a szolgabíró eljárásai eredményre nem vezetnének, vagy az illetők épen el nem járnának, köteles a lelkész és gondnok, a segédgondnoki hivatalnak az esperesi hivatal utján azonnal jelentést tenni.

16. §. A segédgondnok megkeresése folytán kérelmezi a szolgabírót szigorúbb eljárás fogatosítására vételére; ha pedig ez is eredménytelen lenne, egyenesen a megyei hatósághoz fordul.

mondtuk, különböző sátorokat készítvén, egy nagyobbat is állítottak föl, csupán azon czélra, hogy ott ülésezék a zsinat, majdnem négyszög alakúra készítvén azt; az északi és déli rész nem lévén épen olyan nagy, mint a keleti és nyugoti. Csak egy ajtaja volt, mely kelet felé nyílt. A sátor közepén asztal állott s egy az elnök (propounder = előadó) részére, hogy azon üljön arczával a sátor ajtaja felé. Az elnök Lévi törzséből való volt, Zakariás nevű. És a sátron belül lóczák voltak körben elhelyezve a zsinat többi tagjai számára. Némi távolságban tőlök rostélyzat zárta be őket, hogy kirekeszzen minden idegent és mindazokat, kik nem tudták magukról okmányokkal bebizonyítani, hogy zsidók, vagy a kik nem tudtak héber nyelven vitatkozni, melyet sokan elfelejtettek, kik oly országokban laktak, hol nem engedtetett meg nekik, hogy zsinagógákban találkozzanak; mint Francia-, Spanyolországban s Olaszország azon részeiben, melyek Spanyolország királyának, vagy Nápoly királyának birtokai, Apulia, Sicilia, Calabria, és Sardinia tartományokkal, a mely helyeken ha zsidó találattik, ki tagadja a pápista vallást, elítéltetik s kivégeztetik azért: és mégis a nyereség és haszon rá csábítja őket, hogy félelmeik s veszélyeik daczára is azon országokban lakjanak; és inkább készek önmaguk elfelejteni az anyai nyelvet, gyermekeiknek arra való taníttatását pedig elhanyagolni, mintsem hogy elveszítsék a nyereségre való alkalmat. És ismét, némelyek azon zsidók közül törzseik és családjaik ősi okmányait elégették, hogy keresés által vagy más utakon meg ne találják náluk azokat. És most ezen hiányért, hogy t. i. nem tudták kimutatni törzseiket és családjaikat, nem engedtetett meg nekik, hogy a rácsozaton belül jöjjenek zsinatuk ideje alatt, de sőt kényszerítve lettek, hogy kívül maradjanak az idegenekkel együtt, kik ott voltak, hogy lásák ezen gyűlés lefolytát. Azt hisszük, hogy a nép száma, mely megjelent, hogy lássa a tárgyalások eredményét, körülbelül 3000 személyből állott, legnagyobb részben németekből, alemannokból, dalmátokból, néhány görögökből s kevés számu olaszokból, de angol nem volt más rajta (inkább: rajtam) kívül; mert ugy értesültem, hogy Magyarország királya nem kedvelvén a reformált vallást, egy protestáns egyházat sem bátorított föl, hogy hittudóst küdjön oda. De azt megengedte, hogy néhány segéd küldessék Rómából s azok odamenetele nagy szerenésatlenségnek bizonyult be ezen reményteljes gyűlésre vagy zsinatra nézve.

(Folyt. köv.)

Közli: Csiky Lajos.

A debreczeni ref. egyházmegye szabályzata az egyházi és iskolai adók kivetésének, beszédésének, szükség esetén behajtásának tárgyában.

1. §. Azon némely egyházban fenálló gyakorlat, mely szerint a lelkészt a gyülekezeti tagok közvetlenül fizették, e szabályzat életbeléptével eltöröltetik, mint szintén az is, hogy a tanítók a tandíjat tanítványaik szüleitől maguk szedik be.

2. §. Minden egyházi és iskolai jövedelem avagy adó egy, a lelkipásztor ellenőrzése mellett a gondnok által kezelt közpénztárba, illetve magtárba fizetendő.

3. §. Ott, hol amaz 1. §-ban említett gyakorlat eddig fenállott, mind a lelkipásztor, mind a tanító, vagy tanítók részére új fizetéslevél szerkesztendő a belhivatalnokok s az egyház presbyteriumának közmegegyezésével, mely a fizetésen csonkulást természetesen nem tüntethet fel.

4. §. Minden egyházban az egyházi év kezdetére költség előirányzat készíttessék, mely a presbyterium jóváhagyása után a lelkész és gondnok által az egyházmegyei elnökséghez 8 nap alatt betérjesztendő.

5. §. Az elnökségtől visszaérkezett költség előirányzat alapján, az egyházi és iskolai adót a tanítók köteles segédkezése mellett, a lelkipásztor és gondnok a presbyterium által kinevezett egyháztanácsosokkal vetik ki, és pedig lehetőleg birtok aránylag.

6. §. A kivetett egyházi és iskolai adók befolyásának eszközzéséért a presbyterium felelős; épen ezért

7. §. A gyülekezet a presbyterek közt felosztandó, s minden presbyternek a gondjaira bizott gyülekezeti tagok névsorát tartalmazó könyvecske, — mely az egyházi adó kivetése alkalmával a gondnok kezeibe adandó főkönyvből másoltatik le — kezeibe adandó, hogy az adó befizetése általa szorgalmazható, s minden gyülekezeti tag keresztyén — testvéri szeretettel, adója pontos befizetésére figyelmeztethető legyen.

8. §. A presbyterek kötelessége teljesítésének ellenőrzése végett, minden egyházban a presbyterium magából 3—4 tagu bizottságot alakít a lelkipásztor elnöklete alatt egy tanító közbenjöttével. E bizottság minden hónapban gyűlést tart, a gondnok főkönyvét megvizsgálja, a nyilvántartást eszközzi.

9. §. Ugyanazon bizottsághoz tartoznak jelenteni a presbyterek is eljárásuk ereeményéről.

10. §. E bizottság jegyzőkönyvei canonica visitatio alkalmával felterjesztendő, megvizsgálandók és aláirandók. Tapasztalt hiány esetén az esperes záros határidő alatt, attól, vagy azoktól, kiket a mulasztás gyanuja terhel, írásbeli jelentést követel s erről az egyházmegyének jelentést tesz, hol az egyházmegyei tanács ítél; és pedig kár nem létében első ízben intéssel, második ízben komoly dorgálással, kár esetén pedig az egyházmegyei ügyvéd által az illető ellen kártérítési keresetet indíttat.

11. §. A buza, árpa, zab és készpénz egyházi adót okt. 1-ső, a tengeri adót pedig nov. 1-ső napjáig minden gyülekezeti tag tartozik befizetni.

12. §. Azokon kik adójukat okt. 1-ső, illetve nov. 1-ső napjáig be nem fizetnék, végrehajtás utján bevételük; és pedig

13. §. A lelkész és gondnok a befizetett határidőtől számított 15 — legkésőbb 30 nap alatt a hátrányosak névsorát s a hátrányok kimutatását tartalmazó jegyzéket, a község előljáróságához átteszi s a végrehajtás 8 nap alatt szigorú fogatosítását kérelmezi.

14. §. Ha a község előljárósága a végrehajtást nem, vagy nem kellő erélylyel s eredménnyel fogatosítaná, a közigazgatási tisztviselő — szolgabíró — azonnal megkérésendő s a végrehajtásnak hivatalos hatáskörében eszközzésére felkérendő az egyházi elnökség által.

15. §. Azon esetben pedig, ha sem a község előljárósága, sem a szolgabíró eljárásai eredményre nem vezetnének, vagy az illetők épen el nem járnának, köteles a lelkész és gondnok, a segédgondnoki hivatalnak az esperesi hivatal utján azonnal jelentést tenni.

16. §. A segédgondnok megkeresése folytán kérelmezi a szolgabírót szigorúbb eljárás fogatosítására vételére; ha pedig ez is eredménytelen lenne, egyenesen a megyei hatóságához fordul.

17. §. E szabályzat minden újonnan választott gondnok és presbyter előtt felolvasandó, az eskü elmondása után aláírandó.

Külföld.

A skót szabad egyház theologiai kollégiumai. Három theologiai kollégiuma van ez egyháznak, az egyik Edinburgban, a másik Glasgowban, a harmadik Aberdeenben s mint az egyház kollégiumi bizottsága jelenti, ez iskolai évben hallgatóik száma jelentékenyen megnövekedett. Van most bennök 220 rendes tanuló, közülök 74 az első éven. Mult évben pedig volt 186, illetve 43. Ezen 220 tanuló mellett, kik a skót szabad egyház szolgálatába szándékoznak lépni, tanul még ott 33, más egyházakhoz tartozó ifju, úgy hogy az összes hallgatóság száma 253-ra megy föl ez évben. Az előző tizenkét év alatt az első évre jelentkező hallgatók legnagyobb száma 59, középszáma 49 volt, ez évben pedig 74. „E növekedést, mint a kollégiumi bizottság elnöke egy jelentésében mondá, a szellemi fölfrissülés és újraéledés azon áramának lehet tulajdonítani, mely országunk felett hét évvel ezelőtt ment át (Moody és Sankey munkálkodása következtében); megjegyzésre érdemes dolog ugyanis, hogy az utolsó 30—35 év alatt az egyetlen alkalom, mikor oly nagy számú ifju lépett be kollégiumainkba első évre, idő tekintetében nagyon közeli viszonyban áll a jelenlegi körülményekhez, a mennyiben az 1859—60-dik évi nagy újraéledés után az 1864—65-dik tanévben 76-ra ment az első évre jelentkező hittanhallgatók száma.“

Egy mohamedán szent halála. Mint Tunisból több levél jelenti, e város legnagyobb szentjének, Sheik el Mochsen-nek rögtönös halála a bey-től le a legutolsó hívőig általános sajnálkozást költött. Sheik el Mochsen, mint a prófétának egyenes utóda, oly családból származott, melyet a muzulmánok szent gyanánt tiszteltek. Egész életében talán soha sem hagyta el azon városnegyedét, a melyben lakott. Házának padlásán halt s mindig visszautasította azon adományokat, melyeket a szomszéd arabok küldözgettek neki, megelégedve a lehető legegyszerűbb élelmi szerekkel. Egy gyapju ingen kívül semmi öltözetet nem viselt magán s mindig főveg nélkül járt. Hangját csak ritkán lehetett hallani. Mániaja a házak lerombolásában állott. Kezében egy vasdarabbal újra meg újra betört a maga városnegyedének egyik-másik házába s a mely házat ő megérintett, azt lakói azonnal elhagyták s a tulajdonost kárpótolván a bey, a ház a szentnek birtokába ment át. Ha meglátogatta a beyt, ez ki ment eléje s megcsókolta arczát, a mi olyan kegy, milyennel az uralkodó részéről rokonai sem találkoznak. A különös szent mindenkit tisztelettel, félelemmel, sőt borzadálylyal töltött el s halála mély benyomást tett úgy az udvarra mint a népre. Mihely meghalt, gyapju ingét azonnal felküldték az arabok az uralkodóhoz, de a ki abból csak egy részt tartva meg maga részére, egy részt a miniszterelnöknek adott, a többit pedig oly egyének között osztotta fel, kik illetékesek voltak arra, hogy részesüljenek a becses ereklyében. Hasonlólag osztakoztak meg minden más, a szent birtokába tartozott tárgyon. A legtöbb muzulmán adott bizonyos pénzösszeget oly célra, hogy a halotti szertartások bevégzése után egy méltó emlék állíttassék a szentnek sirja felibe. Negyven napig imádkozni kell a mecsetekben emlékének tiszteletére s a kik jelen nem lehetnek, böven tartoznak gondoskodni az

imádkozók testi szükségéről. Egyik levél írója fölemlíti, hogy egy mecset mellett menvén el, jól hallotta, mint énekelik a hívők imáikat s hallotta néhány arabtól azt is, hogy azért halt meg Sheik el Mochsen, mert nem akarta látni, miképen francziásodik Tunis s halálát, mint nagy események előjelét gyászolják. A szent Muled estvéjén, vagy is Mohammed születés napján halt meg, a mikor nagy vallásos szertartások ideje kezdődik, melyről azt hiszik, hogy alatta rendszeren fontos események következnek be.

Bibliaterjesztő társulatok. A porosz, bajor és württembergi bibliaterjesztő társulatok jelentéseiből láthatólag, e társulatok a mult évben 114,736 egész vagy részbibliát terjesztettek el. Ámbár ez bátorító tünemény, szomorú adatokat is hoznak ama jelentések napvilágra. A bajor jelentés emlit egy kerületet, melyben az utolsó hat vagy nyolcz esztendő alatt, egyetlen egy bibliát vettek meg s egy másikat, melyben a biblia olvasásával csaknem egészen fölhagytak, nem épen azért, mint mondják, mintha ellenséges érzülettel viseltetnének iránta, hanem sok esetben azért, mert nincsen olvasására idejük. Berlinben sokan vannak, kik előtt a biblia tökéletesen ismeretlen mező. Egy művelt uri nő, fia neveltetésére tekintettel megkérdezett egy lelkészt, ha valjon az ő régi bibliájának lehet-e még valami hasznát venni. Egy szegény asszony pedig elrongyolott, kis bibliájára mutatva azon bizonykodott, hogy az ilyen könyvnek ma már semmi jelentősége sincsen a fővárosban. Egy berlini colporteur egy napon 38 házban 156 lakást keresett föl s 280 személyt látott el biblia példányokkal. Három olyan családot talált, mely olvassa a bibliát s ha szinte a legtöbbször megvan is a maga bibliája, nem olvassa azt, mert — mint mondja — csak a dolgozásra jut ideje. Egy ember azt mondá a körárusnak, akkor hozza el bibliáját, ha már meghaltam, mert mig élek, nincsen rá szükségem. Nyolcz családban social-demokratikus gyűlöletet és gunyolódást tapasztalt. Némelyek azt mondák, hogy csak Lassalle könyveit óhajtják olvasni. Tizenhárom azt állíták, hogy a vallás már valami elavult dolog s az állástól függ minden. — Egy munkás azzal dicsekedett, hogy össze tépte bibliáját s elveté magától. E szomorú tapasztalatok mellett sok esetben örömmel és hálával fogadták a bibliát s áldott eredménnyel olvasták azt. A bajor jelentés az öröm eme kitörésével zárul be: „Mindenütt haladás észlelhető s az igazság lankadatlanul tör előre.“ Az utolsó tiz év alatt Németországon nagyban növekedett a bibliák forgalma. 1869-ben a forgalomba hozott példányok száma 360,228 volt s ez a szám 1879-ben 438,029-re emelkedett föl. Mindazok mellett, a miket a német társulatok tettek és tesznek ebben az ügyben, nagy szükség van az angol bibliaterjesztő társulat segítségére is s az ezt nem is vonja meg, mert például, egy kezünkön levő később kori adatot idézve, 1879-ben a londoni társulat 258,280 forintot költött a bibliának Németországon és Svájcban terjesztésére s az eladott példányokért 125,600 forintot visszakapván, végre is 132,680 forintnyi tiszta adományban részesítette a két országot.

—y—s.

Különfélék.

Debreczeni ref. egyház közgyűléséből 1881. ápr. 18. Id. Báró Vay Miklós urnak, a Révész Imre siremlékére felajánlott 100 frt adományát, az egyháztanács azon az

alapon, mert főgondnok ur, mint majd nem félszázad óta Debreczen város polgára — e város lakosai közzé tartozik, hálás köszönettel fogadta el.

Szabó József czegléd utcai leánytanítónak a legfelsőbb helyen történt azon kitüntetéséről, hogy arany érdemkeresztet nyert — nagy örömmel értesült az egyháztanács; s miután nevezett tanító folyó évi márt. 12-én már betöltötte tanítóskodásának 50-ik esztendejét, elhatározta az 50 évi örömnepélynek május hóban megtartása.

A főiskolai gazdasági tanácsban a debreczeni egyháznak egyik képviselője Szabó Imre elhalván: helyére Béressy Sámuel ügyvéd választotta meg.

Melius Péter és kortársainak, mint a debreczeni egyház nagynevű lelképásztoraikak siremléke ügyében újabb bizottság küldetett ki, ohajtván az egyháztanács hogy a folyó év őszére az emlékkő a temetőben — hol poraik nyugosznak — már felállíttatnék.

Böldög emlékezetű Révész Imre arczképét — mely igen jól van találva, — Csáthy Károly könyvtáros és kiadó, 60 krért vidékre keresztkötés alatt megrendelés után készséggel megküldi.

A Szent-endrei inséggel küzdő kised leány egyház részére adakozóknak hálás köszönétét nyilvánítja Sedivy János h. lelkész. Fogadják e köszönetet a gyors segélyért: Biró Antal derecskei lelkész 10 frt., Szilády János fekete hegyi lelkész 10 frt., Gulya Lászlóné Küküllő városról 1 frt., Külső Somogyi ref. egyházmegyei közgyűlés 16 frt. 80 kr. Lupa Péter org. képviselő 32 frt., Jakab István gyógyszerész 5 frt., Dr. Mester Károly 5 frt., Csanády István kir. járásbíró 1 frtnyi: küldött és részben gyűjtött kegyes adományaikért.

Nyilatkozat: Értésemre esvén hogy némely szakközöny szintén közli Spurgeon beszédeit: — azt hiszem mindez azért történhetett meg, mert sem a szerkesztőség sem a tisztelt fordítók nem tudták, hogy Spurgeon főtartotta a fordítás jogot s azt magyar nyelvre kizárólag reám ruházta. Reményem hogy e figyelmeztetés után a tisztelt szerkesztőségek s fordítók tiszteletben fogják tartani a tulajdonjogot. K-Laczházán, 1881. apr. 19. Könyves Tóth Kálmán.

Megjelentek: A magyarországi reformált egyház egyetemes konventjének jegyzőkönyve Budapest 1881. Márt. 8—14. 8-ad rét 28 lap. — Egyházi bíróság és törvénykezési rendtartás. Az egyetemes konvent által megállapított s a zsinati törvényhozás elé terjesztendő javaslat. 8-ad rét 12 lap. Országos reformált egyházi segélyalap tervezete. A konventi bizottság által készített s a magyarországi reformált egyházkerületekhez terjesztett javaslat 8-ad rét 16 lap. — A köznevelés és közoktatás szervezetének szabályzata a magyar ref. egyházban. Az egyetemes konvent által elfogadott s a zsinati törvényhozás elé terjesztendő javaslat 8-ad rét 38 lap. — Mindezek nyomattak Debreczenben a város könyvnyomdájában. Kiadva Tóth Sámuel konventi jegyző által.

Debreczeni főiskola. A közel mult husvét ünnepére kibocsátott főiskolánkból 155 egyházba 157 legatus és pedig

végzett hittanhallgató 13, 4. é. hh. 28, 3. é. hh. 23, 2. é. hh. 27, 1. é. 30. 4-ed éves joghallgató 6, 3. é. jh. 10, 2. é. 8. 1. é. 7, 3-ad éves tanítóképezdész 3, VIII. gymn. tanuló 2. Összesen 157. Az ünnepkövetések rendes száma,, bár néhány árvíz által fenyegetett egyház ez alkalommal legátust nem kért, mint látható ez alkalommal sem fogyott, miután ez ünnepre egy pár olyan egyház (Apa, Beregszász) is, mely ez ideig mindig más főiskola növendékei számára volt előjegyezve, a debreczeni collégiumból láttatta el magát ünnepkövetel.

Mulattató Zsebkönyvtár czim alatt Buzárovits Gusztáv könyvkiadó Esztergomban egy igen figyelemreméltó vállalatot indított meg humorisztikus irodalmunk gyarapítására. Előkelő humoristáink java része csoportosul az életre való vállalat köré. A takaros kiállítás minden igénynek megfelel s a külön is megrendelhető füzetek ára csak tíz krajczár. Tíz füzetre 1 frtjával előfizetést is elfogad a kiadóság. A jutányos és jóra való vállalatot őszintén ajánlhatjuk olvasóink szives figyelmébe.

Tartalom: Az államsegély ügye a tiszántuli ref. egyházkerületben. Tóth Sámuel. — Valódi és ál-vallástürem. Csák János. — Zürichi egyházszervezet. Erdős. — Az új bélzerindi egyház alakulása. — Tanterv. — Irodalmi szemle. — Tárca. — Magyarországon 1650-ik évben tartott nagy zsidó zsinat leírása. Csiky L. — A debreczeni ref. egyházmegye szabályzata az egyházi adó ügyében. — Külföld. — Különfélék. — Pályázat.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztő társak: **Békési Gyula, Gergely Károly, Géresi Kálmán.**

560—1881.

Pályázat.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsa, a nagy-enyedi Bethlen-Collégium gymnasiumában a philosophia és classica literatura egyesített tanszékére, ezennel pályázatot hirdet a következő évi javadalmazással: 1350 frt. (gyezer háromszáz ötven frt) pénzfizetéssel; 96 köbméter tüzifával és szállással, vagy megfelelő szállás pénzzel. A pénzfizetés öt évenként 50 frttal emelkedik 250 frt. összegig.

A pályázók életkorukat, vallásukat, eddigi szolgálataikat, erkölcsi viseletüket és az illető tudomány-szakokra képesítettséget szabályszerűen igazolni tartoznak. Kérvényeiket folyó évi május 10-ig bezárólag az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsának alólirt elnökéhez közvetlenül nyujtsák be. Az állomás a következő tanév elején, 1881. év szeptember hó 1-én elfoglalandó.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsától, Kolozsvárt 1881. április 10-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.